

B) Alkalmiak.

(Módosítva máskor is használhatók.)

I.

Mikor a szülők első gyermeköket adják férjhez.

Isten! reményünk Istene! Az öröm és boldogság e pillanatában jelenj meg közöttünk s mutasd meg hatalmadat ez ifju páron, melynek maga elébe vett szent szándokára áldásodat esedezve kérjük. Amen.

Mint az apostalok, ha hiveik között megjelentek, mielőtt Isten országát hirdetni kezdték volna, atyafiságosan köszöntötték őket: legyen az én első szavam is egy szives, egy barátságos üdvözlés hozzátok, e helyen egybegyült keresztények, az Ur Jézus által mindnyájan kedves Atyámfiak!

Köszöntelek első sorban titeket, kedves szülők! kik ma a családi életnek egy eddig nem ismert örömnapiját értétek meg. Szárnyára bocsátjátok a kis fészkek első vendégét, hogy magának új fészket rakjon, melyet az édes apai és édes anyai szeretet helyett egy szerető férj szive fog melengetni. Tudom, hogy aggódva nézitek a készülődést, remegő szívvél hallgatjátok az indulást jelző szárnycsattogtatást; mert, hogy lányotok vándor-útja szerencsés lesz-e? vajjon az új hajlék, melyben nemsokára tanyát üt, örömet ad-e? az Istenen kívül senki sem tudhatja; sőt abban az esetben is, ha boldogsága felől biztosítva volnátok, ha rózsákkal behintve látnátok is lábai előtt az utat, visszatarthatnátok-e, elfojthatnátok-e egy sohajt, tán még egy-két könnycseppet is, midőn elváltok tőle, kit sziveteiken hordozátok, felneveltetek s mint kinyílt illatos virágot most egy férj leszakítja kebletekről? Azonban ez így volt eddig és így lesz ezután is: «*A virágnak megtiltani nem lehet, hogy ne nyíljon, ha jő a szép kikelet*» — énekli a költő. A ti leányotok szívébe is beköszöntött a virágos tavasz: örvendjétek, hogy már kertészét is megtalálta; én részemről szivemből üdvözlöm e vidám napot s kívánom, hogy az az öröm, mely ma házatokat betölti, oly állandó legyen, mint a mily állandó a ti szülői szeretetetek.

De legyetek köszöntve ti is, ifju jegyesek! kiket szülők és

testvérek, rokonok és barátok jó kívánataik koszorujával vesznek körül. Oh e nap rátok nézve olyan, mint egy lepecsételt levél, melyet örömmel veszünk kezünkbe, pedig nem tudjuk, hogy mit foglal magában. E pillanatban a ti helyzetetek egy messze útra induló hajóhoz hasonló, melyet a kikötőben nagy néptömeg veszen körül, kik közül mindenkit érdekel annak sorsa. Mi is mind érdekelve vagyunk a titek által s bátran merem állítani, hogy e hajlékban nincs senki, ki szerencsés és boldog utazást ne kívánna nektek. A mi engem illet: én szívemből óhajtom nektek e szerencsét és boldogságot, s papi tisztemből folyólag és mintegy útravaló gyanánt, igyekezem titeket a szent könyvnek a házasságra vonatkozó néhány parancsával ismertetni meg.

«Férfiak! szeressétek feleségeiteket.» «Az ifju asszonyokat tanítsátok bölcsességre, hogy az ő férjeiket szeressék.» Így inti a hajdankor szent bölcse a házasság társakat. S minthogy én is ezt, ugyiszlva, az első házassági parancsnak tekintem, nem adhatok nektek jobb tanácsot, mint ha arra intlek, hogy egymást szeressétek.

Valóban, szeretet nélkül az egész élet olyan lenne, mint a téli természet, melyből hiányzik a mezők virága, az erdők zöld lombozata és a patakok vidám csörömpölése, hiányzik az enyhe lég, a madárdal és a nyári szellők susogása, szóval: minden a mi azt felékesíti, annak búbájt kölcsönöz. S habár nem lehet tagadni, hogy a télnek is meg vannak a maga kellemei, mindazáltal tény, hogy a tavasz és nyár mindig örömmel tölti el keblünket, ellenben az ősz hulló leveleivel már lehangol s a tél rendesen komorokká tesz. Már a társasági életből foly, hogy egymás iránt rokonszenvvel, jó indulattal viseltessünk, különben a barátságot sem élvezhetnők. Mennyivel inkább nélkülözhetlen, hogy a házastársak szívét igaz és mély szeretet kösse egymáshoz.

Ti azért szeressétek egymást igazán és hiven. Legyen a szeretet olyan a ti kebletekben, mint a nap, mely soha el nem fogy s ha ottan-ottan fellegek takarják is, vagy elhajolva földünktől, sugarai nem oly hevitők, mindazáltal maga változatlanul marad. Ez a szeretet tanít meg tégedet, vőlegény Atyámfia! hogy feleségeddel bánásod gyöngéd s szelid legyen. Ne felejtse el, hogy szeretetnek a nő irányában nagyobbak kell lenni, mint a minő az édes apa és édes anya szeretete együtt volt, hogy azt ne csak kipótolja, de felül is mulja. Ne felejtse el, hogy a nőnek egész

világa a férj szeretetében határozódik, ez ad szívének táplálékot, egyedül ez őrzi meg és biztosítja az ő jóságát, ragaszkodását és hűségét. És te is, kedves menyasszony! a szeretetben mutasd meg azt, hogy férjedet becsülni tudod. Lám, ő magára veszi a te gondodat, éretted és a te boldogságodért fog küzdeni, fáradni és verejtékezni: illő, hogy te őt azért szeretettel jutalmazd meg, mely neki drágább, becsesb minden birtoknál, mely mindent kipótol, de azt a világon semmi ki nem pótolhatja. Jegyezzétek meg magatoknak mindketten, hogy a boldog házas élet első és legfőbb kelléke a szeretet, mely az apostol szerint is: *«Mindeneket eltűr, mindent remél, soha el nem fogy és nem örül a hamisságnak, hanem örül az igazságnak»*, s így megoltalmaz titeket is attól, hogy egymásnak gyanura és féltékenységre okot szolgáltatassatok, a mi valóban egyik legsúlyosabb átká a házas életnek. De itt már a második házassági parancs előtt állunk, melyet a szent könyv e szókban ad értésünkre: *«Mindén ház, mely magában meghasonlik, elpusztul.»*

Mindnyájan ismeritek, ugy hiszem, Keresztény Atyámfiak! amaz ó-történeti tanuságos mesét, mely szerint egy apa gyermekeit egyetértésre akarván buzdítani, egy nyaláb vesszőt vön s azt egyenként adá kezökbe, hogy törjék el. Lehet-e ennél könnyebb dolog? hisz egy vesszőcskeszálat egy gyerek is képes eltörni. És a gyerekek a kapott vesszőszálakat el is tördelték. Ekkor egy más nyaláb vesszőt vön az atya s ezt összekötve adá kezökbe. És ime most a legerősebb sem birta azokat eltörni, sőt nehéz vala meghajtaniok is. E mese szolgáljon nektek is tanuságul, ifju jegyesek! az egymást megértésre, mely — ha már a szeretet közönségesen a házas élet alapjának van elismerve — megérdemli, hogy azon ugynevezett mestergerendának tartsuk, mely az egész épületet összetartja s szilárdságát biztosítja. Igen, az egymást megértés fogja biztosítani a ti házas életeteket is minden ingadozástól. — Legyetek azért egy lélek két testben, egy érzelem két szivben. Azt, hogy közöttetek soha véleményeltérés elő ne forduljon, nem kívánom s nem is szeretném; mert ez azt jelentené, hogy közületek csak az egyik gondolkozik s a másik ez által engedi magát vezettetni, a mi ha talán némely zsarnokságra vágyó férjnek s még inkább uralkodni szerető nőnek igen kényelmes is lehet, de azt állítani merem, hogy ez a házas élet czéljának meg nem felel. Az igazán boldog házas élet kormányja inkább köztársasági, mint

egyeduralmi s a felmerülő kérdések alkotmányos parlamenti rendszer szerint tárgyalatnak. Jaj annak a háznak, hol a férj útait és dolgait a nő nem ismeri! s még inkább jaj, ha a nő teljesen emancipálni akarja magát férje akarata alól! Oh véssétek azért ti is mélyen szivetekbe az egymást megértést. Ne legyen lelketeknek egyetlen gondolata, ne legyen sziveteknek egyetlen érzelme, melyet egymás elől elrejtteni, eltitkolni igyekezzetek. A mit cselekedni akartok, fontoljátok meg együtt, egymással szemben ne használjatok soha erőszakot, mert higyjétek el, hogy azon a munkán, a melyért nem lelkesülünk, a melyet csak azért teszünk meg, mert mások ránk parancsolják, ritkán van áldás. Pedig rátok is munka vár az életben, mert nektek is szól a szent könyv buzditása: *«Munkálkodjatok míg nappal van, mert eljö az éjszaka, melyen senki sem munkálkodhatik»*, a mit én ezennel a harmadik házassági parancs gyanánt kötök a ti szivetekre.

Volt idő Keresztény Atyámfiak! midőn az emberek a munkát, a dolgot átoknak tekintették, melylyel az Isten azért sújtotta az első pár embert, mert engedetlenek valának iránta s megszegték parancsolatit. Korunk felvilágosultsága, mint sok egyebet, e tévedést is eloszlatta az emberiség közgondolkozásából. Ma mindenki tudja, hogy a munka nem átok, hanem áldás, mondhatnám legnagyobb áldása Istennek, s az ember nem lehetne szerencsétlenebb, mintha minden küzdelem, utánjárás és fáradság nélkül kellene e földön élnie. Avagy a szántóvető asztagait, az iparos műhelyét, a kereskedő üzletét, a katona fegyverét s a tudós könyvtárát nem azok a verejtékek teszik-e becsesekké, melyeket ez is, az is azok megszerzésében hullatni szokott? Az étvágyat nem a munka hozza-e meg? s találhatni-e nyugalmat fáradság nélkül? Ne, oh ne vádoljátok a sorsot ti, kik a dolog miatt még az ebédet és vacsorát is kénytelenek vagytok megrövidíteni; ne vádoljátok a sorsot, hogy nektek még az álmra is kevesebb idő jut, mint másoknak, mert bizony mondom nektek, az igaz embernek öröme van az ő munkája s nem alap nélkül mondá egyik német költő, hogy: *«ha Isten egyik kezében az igazsággal s másikban az igazságkeresése utáni vágygyal és törekvéssel kínálná meg, ő az utóbbit választaná»*.

A munka, a dolog legyen azért a tijelszavatok is, ifju jegyesek! Ne gondoljátok, hogy a házasság örömei csak ugy Isten kegyelméből fakadnak fel előttetek: itt is vetni kell annak, a ki

aratni akar, futni, a ki célhoz kíván jutni s küzdeni, a kit győzelem vágya hevit. Ezért kezdjétek jókor a munkához, míg nappal van, azaz míg bírja karotok és korotok; mert hova-tovább mind terhesebbek lesznek az évek. A ki ifjúságában nem gyűjt, az öreg napjaiban nem takar. Legyen a munka gyönyörűségtek, ha szabad e szóval élnem, időtöltésetek. A mit ma megtehettek, ne halaszszátok holnapra. Igyekezétek nyereségről nyereségre. Azonban a telhetetlenségnek ne adjatok helyet kebletekben; a boldogságot ne képzeljétek a soknak birásában rejleni, hanem a létezőkkel megelégedésben. Jegyezzétek meg magatoknak, hogy a kívánságnak semmi, a természetnek kevés is elég. Aztán ne feledjétek el, hogy csak az igaz szerzeményen van Isten áldása s a mint az irás mondja: *«Jobb a kevés igazsággal, hogynem a sok hamissággal»*. Általában: járjatok az erény és igazság után, a mi más szóval nem egyebet tesz, minthogy legyetek *vallásosok*, s ez lenne már a negyedik és utolsó házassági parancs, melyet, habár már is visszaéltem béketűréstekkel, nem mellőzhetek.

«Megáldatik a férfit, a ki féli az Urat. A mely asszony az Urat féli, az szerez magának dicséretet.» E két tételben intetnek a házastársak isteni félelemre. Őrizzétek meg ti is, kedves Atyámfiak! szívetekben az Istenben való hitet és bizodalmat. Olyan ez, mint a házon a fedél, mely sem a nyári nap tikkasztó tűzsugárjait, sem a tél hideg hópelyheit nem engedi szobátokba jutni. Igen, a vallásosság, az isteni félelem legbiztosabb védelmünk úgy a szerencse elbizakodásra kecsegtető, mint a szerencsétlenség kétségbeesésre indító napjaiban. Kezdjétek mindenhez Isten nevében és soha se szünjétek meg áldani azt, a kinek kezében van éltetek, a ki e szövetséget is egyedül áldhatja, egyedül szentelheti meg.

(Ha vegyes vallásuak lennének a házastársak, hozzá lehet tenni még.)

Ti ugyan nem tartoztok ugyanazon egyházhoz, ti különböző vallást követtétek; de higgyétek meg, hogy: *«Nincsen több Isten, hanem csak egy»*, s bár különböző formában, de csak azt a jóságos Istent imádjátok. A valláskülönbség soha se legyen akadály egymás szeretésében s a valódi kegyesség gyakorlásában. Midőn Jézus azt mondta: *«Az én mennyei Atyám házában sok hajlékok vannak»* — evvel nemcsak a jövő életre mutatott, hanem a jelenre is egy oly igazságot mondott ki, mely megérdemelné, hogy minden temp-

lomra arany betűkkel legyen felvésve, intve az embereket, hogy senki se képzelje, mintha csak az ő vallása lenne képes idvezíteni. Avagy mit mondanátok arról az édes Atyáról, a ki gyermekei között különbséget tenne azért, mert az egyik szőke, a másik barna, az egyik fejr, a másik fekete ruhában jár, az egyiknek egy, másinak másféle különös lelki tehetségei vannak? Bizony az Isten se a templom keresztjét vagy a torony gombját, nem az oltárt vagy a szószéket nézi, hanem a sziveket és a lélek tisztaságát, és a kiknek szivök tiszta, vessenek bár keresztet vagy imádkozzanak összekulcsolt kezekkel, egyaránt meglátják az Istent. Oh őrizzétek meg ti is szivetek tisztaságát, hogy az is az élet göröngyös pályáján megőrizzen titeket, míg boldog útatok Isten közelébe visz.

(Kikérdezés, eskü és ima, mint fennebb).

II.

Midőn egy évben ugyanazon család másodszor ül lakodalmi ünnepet.

Isten! Fogadd ez új párt is szeretetedbe és sokasítsd meg rajtok áldásodat, mint megsokasítád azt a szülőkön, kik ez évben ma másodszor ülnek menyegzői ünnepet. Szent Fiad nevében kérünk. Amen.

Elcsendesedék tehát néhány perczre e hajlék vidám zaja, elnémulának az ajkak beszédi. Oh mint örülök, hogy hivatalos tisztém szerint e csöndet felhasználni nekem jutott a szerencse s ez örömünnep alkalmából hozzátok, diszes gyülekezet! különösen pedig hozzátok, ti kedves ifju mátkapár! néhány szót szólhatok.

Boldog ház, hol — az idők rideg közönye daczára — ez évben ma már másodszor üli ünnepét a nyájas szeretet. Hány házra és családra borult ez idő alatt örök bánat fellege! Mennyi boldogság lett semmivé ennek folytán! S ti, ti kedves Atyámfiai! meg valátok óva nagyobb csapásoktól. Azon vérségi aranylánczon, mely titeket egy szép koszoruba füz össze, sem törés nem esett, sem gyöngyeiből és drága köveiből egy is ki nem hullott. Együtt álltok, mint egy tisztos gothus templom erős gránit oszlopsora, az időkhöz képest jólétben s fénytől körülsugározva ragyogtok társaságunk egén, mint a tejút csillagai az égboltozaton. Bizonyára áldott rátok nézve ez év s azért szép és illő, hogy a ki az emberi jó és rossz sor-

sokat osztogatja, az egyedül mindenható Isten, töletek is keresztény szívvvel áldassék!

De midőn én a szeretet ez ünnepéről szólok, tán helyén lesz szokásos alkalmi elmélkedés gyanánt, magáról a szeretetről némelyeket elmondanom.

Isten után a szeretet fogalma az, t. menyegzői Gyülekezet! melynek meghatározásával, mivolta megismerésével a tudomány minden ágaiban a legnagyobb elmék foglalkodtak s a melyről az emberiség magának a legfelségesebb képzeteket alkotta. Az égi testeket nagy központjukhoz, a földgömböt sarkaihoz a vonzerő tartja — ezt tanítja a természettudós és csillagász. Itt a szeretet erő, még pedig a világegyetemet fenntartó erő.... A szeretet két testvérláng egybeolvadása, két rokon természet egyesülése; ezen rokonság adja a tavasznak a szépségét, az életnek a költőiséget; ez mivel, hogy a vadgalamb bűg elvesztett társa után s a hattyu siró dalt énekel, ha párja elhagyta — így írják a költők. Itt már érzés, a legmélyebb s leghatalmasabb természeti érzés alakjában jelenik meg a szeretet okos és oktalan állatnál egyaránt.... Minden parancsolatok közt ez az első: »*Szeressed az Istent*»; a második ez: »*Szeressed felebarátodat*» ugymond az Ur Jézus és tovább: »*Ha az embereknek vagy angyaloknak nyelvén szólnék is, de szeretet nincs en bennem, olyan vagyok mint a zengő ércz és pengő czimbalom*» — hirdeti szent Pál, a nagy keresztény bölcs. Itt fő ker. erénynek, a legdicsőbb lelki tulajdonnak mondatik a szeretet.... A mindenség egy nagyszerű tény, ok az ő lét-erő, ker. fogalmak szerint Isten, kinek szeretete az alkotó, belőle indul ki, hozzá fűződik, mint okfőhöz minden anyagi és szellemi lét — így elmélkedik pogány és keresztény bölcsészet. Itt a szeretet mint egy fenséges eszme tűnik fel..... Igen, Atyámfiai! legyen bár a szeretet erő vagy érzés, legyen erény vagy eszme, mindenképpen meg kell adnunk, hogy az egy dicső képzet, egy magasztos eszményi fogalom, Istennek a világ és emberiség számára tett drága adománya. Isten szeretete mosolyg a természetben: a nap sugarai és a csillagok, a tavasz és mező virágai, a szivárvány és hajnal bibora, a reggeli harmat és az esti alkony — mind, mind ettől kapják bűbajos szépségöket. De a szeretet dicső-voltát még kifejtettebben s érzékünk alá esőbben mutatják a társasági és családi viszonyok. Ez köti a honfit honfitársához, a szülőt gyermekéhez, a testvéri

viszony édességét ez adja meg s a barátságot ez fűszerezi, és a mi legfőbb, az egymással rokon férfi- és nőszívet aranylánczával ez fűzi egymáshoz s tartja folyvást kedves és felbonthatatlan viszonyban.

Meg vagyok győződve, hogy titeket is, kedves ifju mátkapár! lelketek titkos rokonsága juttatott egymás ismeretségébe, az ismeretségből vonzalom, ebből egymás iránti becsülés lett, miből mint izzó tégelyből az arany gömb, mint szirmaiból a rózsabimbó: úgy fejlett ki utoljára a szeretet mindenható érzése. Tudom, hogy nem volt szívetek belső harczok nélkül, hogy küzdelmeket állottatok ki, de végre is diadalmaskodtatok. Hódító és hódított, nyert és nyertes fél vagytok mindketten; meghódítottátok, megnyertétek egymás szívét és szeretetét és elhatároztátok, hogy Istennek házasságot rendelő szent parancsát betöltitek s a boldog és virágzó magyar uri családi körök számát egygyel szaporitjátok. Dicső harcz, melynek nem az egyik fél szolgálai alávetése, de egy mindkét küzdőt megnyugtató szövetségkötés a vége Gyűjtsd, oh gyűjtsd össze, őszi komor természet! virágdat és zöldségedet; adjátok nekem, oh hazám költői! koszoruitokat, hogy tegyem azokat a hiv küzdők, e kedves ifju pár homlokára . . . De nem. A természetnek nincs meg többé tavaszi zöldje és a dalnok borostyána nem vőlegényi bokrétának, nem menyasszonyi koszorunak való. Más koszorut adok én nektek, melynek virágai a vallás kertében nyiltak s birtokosait égi örömeiben részeltetik. Ti hiven szerettetek: legyen jutalmatok egymás birása. Ti meghódítottátok egymást: legyen győzelmi díjatok szívetek tartós boldogsága. Legyen a ti szeretteitekben erő, mely elbirni segít az élet ezerféle terheit s jó és balszerencsében összetart titeket; legyen mély és igaz érzés, mely egyedül ad tiszta boldogságot; legyen eszményiség, mely megszüpíti a sokszor komor életet s végre legyen keresztényi erkölcsösség, a mi által Istennek áldása házatokra száll . . . Ezt kívánom, ezt adom én nektek győzelmi koszoru gyanánt.

(Kikérdezés és eskü mint fennebb.)

Ima.

Szeretetnek kútfeje! mindenható Isten! Ime két ifju szívet köténk egybe előtted a házaselet boldogságot ígérő szövetségére. Áldd meg, szenteld meg azt minden kívánható áldásiddal. Te láttad, te ismerted

eddig az ő lépéseiket, te tudod, hogy tiszta érzés s ártatlan hajlamok vezették őket, mignem e válságos pontra jutának. Oh tedd szerencsésé rájuk és övéikre nézve e fontos pillanatot! Előtted tevének fogadást, hogy egymást szeretni fogják, hogy hives és türelemes lesznek egymás iránt jó- és balszerencsés napjaiban. Erősítsd őket égi erőddel, bátorítsd szent Lelkeddel. Adj nekik hosszú életet, vidám életkedvet s teljes boldogságot. Az apák érdeme s önerényeik szerezzék meg számukra a rokonok és honfitársaik becsülését s valamint a jöhető kedvetlen körülmények között az elcsüggedéstől: úgy a boldogságban óvd meg szívöket az elkevélyedéstől. Tartsd meg bennök a vallásosságot, add, hogy ennek magvai édes gyümölcseiket megteremjék. Oh Isten! légy velök, vezérelj, védj és áldd meg őket, szent Fiad, a Jézus nevében kérünk. Amen.

Bezáró beszéd.

Mindezek után, kedves új házaspár! áldjon meg titeket a minden áldásoknak adója, Isten! bőv testi és lelki áldásaival. Legyen a ti hajlékotokban, legyen a ti sziveitekben béke, egyetértés és állandó boldogság. S hogy majd midőn ifjuságtok virágos tavasza után az ősz komorabb napjai hozzátok is beköszöntenek, annak hidegét ne érezzétek, ajánlom nektek, hogy öltözzétek fel az alázatosság ruháját, fejeteket ékesítse józan életnézetek s ezekből származó higgadt cselekvési mód sisakja, melleteket borítsa a türelem és kitartás pánczéla; legyen övetek a szeretet, lábaitok járjanak igazságban, tartsátok kezetekben a munkálkodás fegyverét s végül ne hagyjátok el magatoktól a kincsrejtő útításkát, a takarékoskosságot, és az igaz vallásosság, ez a leghivebb barát kísérjen el sirotok határáig. Amen.

III.

Hol több leányt adtak férjhez, az utolsónak menyegzőjén.

Isten! a te neved említése tegye megszenteltté e pillanatot, mely két szerető szív páros életének kezdő pontja. Te, ki mindenütt jelen vagy, légy jelen e hajlékban is: tedd áldottá, a mit kezdünk és elvégezni akarunk Amen.

Egy menyegzői ünnepélyre gyültünk össze, Keresztény Atyámfiai! e hajlékba, melyet most Isten házává, templommá szentelnek ajkaink buzgó könyörgése, a tudomány, melyet beszédem hirdetni fog és szívünk kegyes érzései, melyekkel ez ifju párt mindnyájan körülálljuk. Eljöttünk, hogy tanúi legyünk, miként bocsátják

immár szárnyára a szerető szülők legkisebb gyermeköket is, ki néhány év óta egyedül élénkitette meg az egykor oly népes családi fészket, egyedül jelképezte az élet tavaszának ama szebb napjait, melyek virágokkal környeznek s a melyek észrevétlenül tova-tűnnek, mint a puszták déli-bábja, ha az idő már ősze jár. Valóban, nem tudom, ha vajjon az örömezésnek adjak-e kifejezést, melylyel ez ifju pár jövője elébe tekintünk, vagy átadjam magamat én is amaz édes-bús gondolatnak, mely a szülőket elfoglalja most, midőn, ugyszólván, magukra maradnak, midőn rövid idő múlva, közvetlen környezetökben egyet sem fognak látni szeretett gyermekeik közül. Én ugy hiszem, mindkettő elég fontos arra, hogy egy futó pillantást vessünk rájuk, mielőtt ez ifju párt útjára bocsátnók.

Hozzátok szólok, először, nagyérdemű szülők? Ugy képzellek én e pillanatban titeket, mint azt a nemes termőfát, melynek az idő teljességében leszedik izes gyümölcseit. Igen, nemes gyümölcsöket, mivelte lelkü és szívü gyermekeket neveltetek fel ti is családi éltetek szép koronájú fáján, s ime eljött, ki az utolsót is leszakítsa, elvigye, tulajdonává tegye. Még csak néhány percz s ti magatokra maradtok, nem gyönyörködhettek angyalszelid jóságú leányotoknak mosolygó ábrázatában, nem fogjátok hallani nyájas-édes szavát, nem látjátok jöni és menni előttetek, figyelve, hogy mit és miként tegyen meg érettetek, a ti nyugalmatokért, a ti örömetekre. Nem lesz, a ki naponta tizszer, százszor ismételje ama búbájós szavakat: «*Atyám*», «*Anyám*», melyek edesebben hangzanak a világ minden czímeinél s legközelebbi érintkezésbe, legelevenebben érzett viszonyba hoznak magával a teremttővel, ki mindnyájunknak édes atyja.

Távol legyen azonban tőlem, Keresztény Atyámfiai! hogy én ezekkel a gondolatokkal megzavarni akarnám e nap örömét, s ha a dolgot csak erről az oldalról látnám, ugy azt bizonyára érintetlen hagytam volna. De van a dolognak egy más oldala is, mely a lelketek előtt álló felleget, ugyszólván, megaranyozza, s ez az a gondolat, hogy ti ma legszorosabb értelemben vett szülői tiszteteket bevégezitek, elhelyezve látjátok gyermekeiteket, tanui lehettek az ő boldogságuknak s Isten jóvoltából még reményetek lehet arra, hogy hosszasan boldogithatjátok őket szeretetetek által. És ez nem csekély ok az öröme. Én legalább nem képelek nagyobb örömet, sőt boldogságot, mint azon szülőké, kik gyermekeikkel

szemben elmondhatják: *«Felneveltünk, mindent megtettünk boldogságtokért, haladjatok már a pályán, mely számatokra ki van jelölve s melyen a míg élünk, szeretetünkkel és imáinkkal fogunk kísélni»*. A mi pedig az egyedüllét gondolatát illeti: ez sem oly sötét, mint első tekintetre látszik. Hogy a felvett hasonlatnál maradjak: vajjon a fát, mely jó gyümölcsöket termelt, nem szokták-e gondozni, ápolni azután is, ha gyümölcseit leszedték? Bizonyára igen. S higyjétek el nagyérdemű szülők! a ti szereteteket ezen túl nemcsak gyermekeitek, de vöitek és unokáitok is dús kamattal fogják viszonzni. Ezért szívetek komolyságával egyesítsétek a remény vidám derűjét. Ti magatok adtok példát arra, hogy e földön ugyan nincs minden keserű utóíz nélküli boldogság, de másfelől, hol tövis van, ott rózsza is teremhet és a bú és öröm egymás tőszomszédai. Reméljétek távozó kedvesetek boldogságában aggnapjaitok boldogsága folytatását.

És most hadd mondjak néhány szót nektek is, ifju pár! Ugy képzelem én a ti helyzeteteket e pillanatban, mint két utazóét, kik ellenkező irányból jöve, egy ponton összetalálkoztak, egymással megismerkedtek, barátságot kötöttek s elhatározták, hogy ezután már nem válnak el egymástól, hanem együtt fognak tovább utazni, jót és rosszat megosztani az életpálya végeig, a sirig együtt maradni. Szép és felemelő pillanata ez az életnek s én lelkemből kívánom, hogy legyen találkozástok szerencsés, szövetségtek boldogító, együtt utazástok teljes az élet minden örömeivel. De e hosszú útra nektek először is pénzre, azután jó egészségre, utoljára szép időre van szükségtek. Pénzetek legyen a szeretet s ezt okosan költsetek, hogy el ne fogyjon, mert akkor vagy meg kell állnatok félúton, vagy csak küzdelemmel folytathatjátok azt tovább. A jó egészség alatt értem a megelégedést, e nélkül a legszebb tájak sem nyujtnak élvezetet. A szép idő alatt értem a szívnek azt a tisztaságát, a léleknek ama nemességét, mely minden erénynek alapja, mely folytonosan az igazság ösvényén vezérel, nem enged sem jobbra, sem balra kitérni az egyenes útból, megőrzi hitünket, bizalmunkat egymáshoz, az emberekhez s mindenek felett az Istenhez, nem enged kétségbe esnünk és reményt vesztenünk. Igen, a szeretet, megelégedés, az erkölcsösség, papiasan szólva, a vallássság — ezek legyenek, ifju pár! a ti útravalótok, ezekből vigyete magatokkal a lehető legtöbbet a házas élet nagy útjára s én

hiszem Isten után, sőt tudom, hogy ha ezekkel birtok, ha egymást hiven és igazán szeretitek, egymás iránt hűséggel és bizalommal viseltettek, sorsotokkal megelégesztek, nemesen és igazán éltek, vallásosok és istenfélők lesztek, elöttetek szép jövő áll, boldogok fogtok lenni, mit a szerető szülőkkel és testvérekkel, a rokonokkal és barátokkal együtt lelkemből kívánok én is, ki valódi örömömnek tartom, hogy szövetségkötéseknek nemcsak tanuja lehettem, hanem azt tisztából folyólag Isten előtt megkötni én segitettem.

(Kikérdezés, eskü és ima a körülmények szerint, mint fennebb.)

IV.

Midőn a lelkész rokonát esketi meg.

Isten! hívőknek oltalma és reménye! Téged keres fel áhítosságában a mi szivünk. Oh legyen rajtunk, de legyen főleg ez ifju páron, szivünk kedveltjein, a te áldásod. Amen.

Kedves Atyámfiai! ifju jegyesek! Ha csak a pap hivatali buzgalmától lelkesítve állanék is elöttetek, akkor se maradhatnék megilletetlenül ez ünnepélyes pillanat, a titeket környező nászsereg és ez imára szentelt hajléknak lelkemre gyakorolt befolyása alatt: mennyivel mélyebbnek és elevenebbnek kell lenni e megilletődésnek most, midőn mindezekhez még egy hatalmas érzés, a baráti és rokon vonzalom is hozzájárul, meghat s csaknem elfogulttá tesz. Igen, ez alkalommal nemcsak a pap, hanem főleg veled szemben, kedves menyasszony! a szerető rokon kettős elhivatásának kell megfelelnem, s én érzem, hogy teljesítésére bennem több a jóakarát, mint a tehetség, nagyobb a készség mint a képesség, s ha mégis valamennyire sikerülni fog, az nem az én érdemem, hanem a ti hozzámvaló rokonszenveteknek s e gyülekezet szivességének lesz tulajdonitható.

De ha engem meghat és megillet e pillanat, bizony rátok nézve sem lehet közönyös, ifju jegyesek! s bármennyire elkészültetek is ez ünnepélyre, meg vagyok győződve, hogy most, midőn ugyszólván, annak kellő közepén vagytok, valami szokatlan, eddig soha nem tapasztalt érzés fogja el sziveteket, mely az örömnek és fájdalomnak, a reménynek és aggodalomnak sajátságos vegyülete; olyan az, mint a napsugártól megaranyozott felhő, vagy mint a

szivárvány, melytől elválhatlan az esőoszlop. És méltán, mert a lépés, melyet tesztek, ugy a multnak mint a jövőnek képeit, mint egy gyupontban, a jelenben fogja fel s ezeknek szemlélése nemcsak mosolyt idézhet ajkaitokra, hanem könnyít is csalhat szemeitekbe.

Engedjétek meg, hogy állításomat igazoljam.

A multa nézve, ifju jegyesek! ti e pillanatban élteteknek egy oly korszakát hagyjátok hátra, melyben még a fájdalomnak sem igen szűrők tövisei s a netán kapott sebek sem vérzenek oly hosszasan; kiléptek abból a varázskörből, mely a komor földi létet angyalokkal képes megnépesíteni s a sors viharai által feldult mezőkön szemlátomást virágokat növel; lemondtok az ifju sziv azon szép kiváltságáról, mely szabadon röpked az álmoképek után s ha egy helyen nem találja meg, a mit játszva kerget, addig száll ide s tova; míg azt bárhol, bár bajjal okvetlen felleli. E mellett te, tieid kényeztetett kedveltje! elhagyod azt a helyet, hol bölcsöd rengett és a melyet rád nézve nemcsak az öröm, de a fájdalom is megszentelt; kilépsz a hajlékból, hol anya helyett anyát találtál s vele oly sokszor örültél és sirtál; itt hagyod szülőid porait, kiknek szellemárnyával sirhantjok mellett oly sokszor és édesdeden elbeszélgettél s a kiket képzeleted most is rád áldást kérve lát körülletted. Ime mennyi nagy és szent emlék újul meg e pillanatban a ti lelketekben! emlékek, melyek lehetetlen, hogy egy kis borut ne vonjanak homlokotokra; de a melyek ama remények derüs sugaraiban törnek meg, melyeket ti e pillanathoz köttök s a melyeknek én is kifejezést kívánok adni.

Bárminő világnézlettel birjunk is, ifju jegyesek! annyi bizonyos, hogy az ember társas lény. Már a kis gyermek keresi a játszó pajtásokat s a legfényesb palotában czifra játékok halmaza mellett is nem jól érzi magát egyedül. A társulás ösztöne azonban a leg-hatalmasabban nyilatkozik az ifju korban, midőn az érzések, mint tavasszal fákban az éltető nedv, a szivben, ugy szólván duzzadoznak. Az ifju, ki pályát választott és magának állást vivott ki, a ki előtt felnyilt a férfiui munka sorompója, érzi, hogy egy hú szövetséges nélkül alig birja rendeltetését betölteni, a ki jellemerejét edzze, munkakedvét fokozza, küzdelmei közt mellé álljon; érzi, hogy a vagyon és hirnév, a rang és külső tisztesség soha sem képes egészen betölteni, vagy csak pótolni is a szivben azt az ürt és hiányt, mely az egyedülléteből származik; ezért neki nősülnie

kell, ezt parancsolja természete. Szintugy gondolkozik a leány is, kit már gyöngédebb, nemesebb és finomabb lény, mintegy ösztön-szerűleg indit arra, hogy magának társat keressen, ki őt védje, támogassa s a kivel ő megoszsa azon kellemeket, a mikkel a természet megajándékozta, megoszsa az élet örömeit és bajait, mint igaz barát és hű társ, mint égi nemtő és őrangyal. Valóban, indokolt a költő kifakadása a kor elfásultsága ellen, melyben :

«A lányka nem érez, az ifju nem ért
És nincs koszoruja szerelmeiért.»

Ime, ifju jegyesek ! a házasság alapja ; ime azok a remények, melyek e pillanatban előttetek tündökölnék s a melyeket egy szóval így fejezhetünk ki : ime *a boldogság!* Igen, boldogság ; az a boldogság, melyet egy csendes és békés házi és családi élet nyújt azoknak, a kik elég szerencsések voltak a választásban és elég okosok életök folytatásában ; mert az élet elég példát mutat arra, hogy a házas életben a képzelt boldogság helyett sokan csak gyötrelmet találtak ; sokaknak vált később békővá Hymennek örömmel felvett rózsa-láncza. A kérdés tehát ez : vajjon ti jól választottatok-e ? másodsor : vajjon helyes elvek szerint fogtok-e élni ? Ezek nélkül a boldogság pusztai déli-bábnak marad, melyet végig kergethettek az élet sík mezején, de utólélni, birtokotokba keríteni soha sem fogtok.

A mi a választást illeti : ehez, ifju jegyesek ! a papnak ritkán van mondani valója, előtte bevégzett tény áll, ő legfennebb az előzményekből következtethet, s nekem jól esik kifejeznem azon meggyőződésemet, hogy választástokban nem egy biztosítékát találok fel jövő boldogságtoknak. Ti már huzamosabb idő óta ismeritek egymást, az a viszony, mely ma a házassági kötés által megpecsétlődik, mondhatni játék közben fejlett ki, tehát nem lehet erőltetett, megrendelt, titkos számításokra alapított. A mennyire mindkettőtök ismerhetlek, nem tartoztok azok közé, kik egészen másoknak tudják magukat mutatni, mint a minők s mint a kameleon ezer színt, ugy ti is különböző természetet tudnátok játszani ; következőleg azt hiszem, nem csináltatok magatoknak egymásról ábrándos képeket, a férj és nő egymáshoz nem lesznek rosszabbak, kimélytelenebbek, mint az ifju és hajadon volt. Mindketten láttátok, hogy az életnek nemcsak verőfényes, hanem tüskés-bokros helyei is vannak, magatoknak is nem egy akadálylyal kellett megküzdenni, sok

csapást és fájdalmat kellett elhordozni; ebből én azt következtetem, hogy egyik sem épített magának aranyfellegetvárakat, nem ámitgattatok egymást hiu ígéretekkel, melyek a menyegző után füstként szoktak elszállani. Dologban és dolog közt nőttetek fel, ismeritek a kor jelszavát, hogy minden ember annyit ér, a menyit végez, tudjátok, hogy az ember igazi vagyona nem a szülői örökségben, hanem saját igyekezetében van, s a honnan csak veszünk, de semmit nem teszünk, az, ha még tizszer oly sok volna is, végre is elenyészik; tudjátok, hogy ma a nemességet nem a családfa ágai, hanem a jellem nagysága szerint mérik s nem az ősök, hanem a tettek előtt szoktak kalapot emelni. Ezeket tartva szem előtt, választásokat merném szerencsésnek nevezni; de a mint mondám, az már bevégzett tény; a második kérdésre fordítom hát figyelmemet, hogy t. i. vajjon ti helyes elvek szerint fogtok-e élni? a mire nézve két dolgot ajánlok figyelmetekbe.

Midőn az Ur Jézus, az emberiség legnagyobb tanítója, tanítványait magától elbocsátotta, így szólott hozzájuk: «*Vigyázzatok és imádozzatok*». Én is azt mondom, ifju jegyesek! vigyázzatok és imádkozzatok. Először is tehát *viyyázzatok*, hogy az a szeretet, mely most egymáshoz köt, soha el ne fogyjon, meg ne hüljön; tápláljátok annak ép lángját egymás megbecsülése, a kölcsönös bizalom és egyetértés által; vigyázzatok, hogy soha egymásban meg ne csalódjatok, mert írva van: «*Szüükség, hogy botránkozások legyenek, de jaj az embernek, ki által botránkozás lesz*»; vigyázzatok, hogy lelketek rugékonyságát, kedélyetek üdeségét s ezeken alapuló munkakedveteket el ne veszítsétek; mert a mint közöny, életuntság és a dologtól való iszonyodás erőt vesz rajtatok, abban a pillanatban inogni kezd házi boldogságtok és békétek épülete; vigyázzatok, nehogy a jöhető bajokért és kellemetlenségekért hiában egymást okozzátok s az élet terheit egymás boszantásával is súlyosbitsátok; mert a panasz és zugolódás semmit sem ér ott, hol segítség kell s minden bajt és szenvedést kikerülni amugy is senkinek sem lehet; vigyázzatok, hogy férj és nő jogkörében s kötelességeiben hiven és pontosan eljárjon, szerepet nem cserélve, mert akkor rendszeren mind a kettő betöltetlen marad; vigyázzatok, hogy házatokba mindenki örömmel lépjen be s nektek se kelljen elpirulnotok, midőn másokat elfogadtok; végre vigyázzatok, hogy a nap a ti haragotokon soha le ne menjen és mindig készebbek legye-

tek egymásnak megbocsátni, mint egymás megszemérményezését tovább folytatni.

Másodszor *imádkozzatok*: azaz járjatok szüntelen az erény és igazság ösvényén. Jézus szava: hogy nem az «*Uram!*» «*Uram!*» kiáltással, hanem a mennyei atya akaratának teljesítésével lehet menyországba jutni. Ebből nyilván van, hogy az imádságnak legszébb neme az erényes élet. Imádkozzatok, azaz, az időt, a gyorsan siető órákat hasztalan elsiklani ne engedjétek; mert irva van: «*Munkálkodjatok, míg nappal van, mert eljő az éj, mikor senki sem munkálkodhatik*». A munka is imádság, mert áldás van rajta s elvon a vétectől. Legyetek ti is iparkodók, munkások, míg bírja korotok, hogy később a családtartás és az öregség gondjait is elbirjátok. Imádkozzatok, azaz, legyetek atyafiui szeretettel mindazokhoz, kikhez titeket vérségi vagy rokonsági kötelékek fűznek. Jusson eszetekbe ismét Jézus szava: «*A ki azt mondja, hogy az Istent szereti, atyafiát pedig gyűlöli, hazug az; mert mi módon szerethetné Istent, a kit nem lát, ha nem szereti atyafiát, a kit lát.*» Csak boldogságtok fog növekedni, ha lesznek, a kik veletek abban megosztóznak. És végre imádkozzatok, hogy kísértetbe ne jussatok: azaz, ne hagyjon el soha a hit és reménység; álljatok szilárdon, mint a kiknek Istenben van bizodalomuk, legyetek erősek, mint a kik mennyei segedelemtől gyámolítatnak, éljétek boldogan, mint a kik felett egy szerető jó atya gondviselése öröklik.

Én elmondám, ifju jegyesek, a mit ez ünnepélyes pillanatban elmondani helyesnek gondoltam és kötelességemnek ismertem, ti tartsatok meg belőle annyit, a mennyit saját érdeketekben megtartani szükségesnek ítélték. Most pedig felkérlek stb., stb.

(*Kikérdezés, eskü és ima, mint fennebb.*)

V.

Midőn a lelkész barátját esketi meg.

Isten, szeretet Atyja! Légy közöttünk az öröm e vidám órájában. Eszközöljed hatalmad erejével, hogy a te nevedben kötendő házassági frigy, legyen a legtisztább öröme és a legtökéletesebb földi boldogság forrása. Amen.

A pap kötelességszerű hivatali buzgóságának s a baráti kebel

őszinte vonzalmának kettős örömével állok előttetek, ifju jegyesek! Keresztény Atyámfiai! szivből üdvözölve titeket e rokoni és baráti nászkörrel együtt éltetek e komoly pillanatában. Igen, mert lépésteek nem a játszó gyermek könnyüvérü szökdécselése, mely ha bukás is jő rá, játékkedvét nem igen hosszasan zavarja meg; nem is az ifju ábrándos röpkedése, mely annál ingerlőbb, minél messzebb és magasabbra kitüzve áll a czél, hanem a legkomolyabb törekvés, a melytől egy élet üdve és boldogsága vagy gyásza és boldogtalansága függ. Adja Isten, hogy nektek e lépésteek teljesen sikerüljön s legyetek általa oly boldogok és szerencsések, mint én óhajtom s óhajtjuk mindnyájan, kiket hozzátok szeretet és barátság csatol; hogy az örömnök azt a vidám derüjét, mely most arcotokon látszik, a bú komor felhöi el ne sötétítsék; hogy keserübb könnyet ne hullassatok, mint a minök most gördülnek alá szemeitek tiszta tükörén. Én részemről, mint Jozsué tevé egykor a hadakozó Izraellel, örömet megállitnám felettetek e napot, lelkemből kívánván, hogy e nap kedves érzése a sirig megmaradjon, hogy a ti szövetségtek legyen igazán szent szövetség, hogy Hymen rózsá-lánca, mely most összeköt, rátok nézve ne váljék egykor rabbilincsesé, melyet hordozni is terhes, összetörni is baj. Az a jellemzilárdság és erős munkakedv, az a nyilt egyeneslelküség és példás székel becsületesség, mely mintegy szól homlokodról s előttünk már évek óta oly kedvezően ismeretes, kedves barátom! most vőlegény Atyámfia! s az a háziasság és szivjóság, a körülményekkel számot vetni tudó azon eszély és kedélyesség, melyek a nőt angyallá teszik s a melyek szemeidből is kisugároznak, ifju hajadon, most kedves menyasszony! így egymással párosulva, nem teremhetnek egyebet, mint megelégedést, állandó örömet és boldogságot.

De miért akarom én megaranyozni előttetek a jövő képét, melyet elég mosolygó színbe öltöztettetek ti azon reményekből, melyek e korban s e lépésnél a szerető sziveket eltölteni szokták? Jól van ez Atyámfiai! így. Hiszen ha a katonát nem lelkesitené a győzelem reménye, ha avval a gondolattal indulna ütközetbe, hogy neki okvetlenül el kell esni: soha egy csata se lenne megnyerhető. De ez nem azt teszi, mintha szerintem a házasélet háboruhoz hasonlítna; sőt ellenkezőleg én azt örökös békének szeretném tudni, mely két szivegymáson nyert győzelmének következménye; a minthogy e szövetségkötés nem is eshetik meg lelki küzdelmek

és tusakodás nélkül, melyeket a feleknek ki kell állani, míg egymást, ugyszólván, lefegyverzik s egymás szívének teljesen meghódolnak; de annyi bizonyos, hogy a ki még remélni se tud, a ki szeretetet esküszik s nem bizik annak mindenható erejében, az olyan ember nemcsak hogy a jövőben nem találhat örömet, de a jelent is megkeseríti. Igen, bizni és remélni, még a fellegek közt is a napot keresni, ez az ember legszentebb öröksége, ez mindenek felett a házasulandók azon kiváltsága, melyet eléggé megbecsülni nem lehet. S ha van valami, a mit tőletek e pillanatban irigyelnünk illő és szabad volna, ez az a reménység, melylyel a jövőnek elébe néztek, nem gondolva semmi egyébvel, mint avval, hogy a mi után szívetek évek óta dobogott, elértétek, hogy nem sokára egymáséi lesztek, eljutva azon tudérvilágba, mely után a leány már babái mellett öntudatlanul sovárogo, majd határozottabban keres, gyakran eleve megalkot magának képzeletében s látásán órákig mereng, nem találva nyugalmat az álom karjai közt is, a melyért a férfi is lankadatlanul küzd, fut és fárad s pályakeresésre, család alapítására ifjusága legszebb korát s lelke legjobb erejét fordítja.

Azonban mint a hajós, ki messze útra indul, bár a tenger csendes s a láthatár tiszta, még sem hagyja ki számításából a netán bekövetkezhető vihart vagy szélcsendet: ugy nektek is kedves mátkapár! készen kell lennetek azon megpróbáltatásokra, melyeket teljesen kikerülni alig lehet; mert a házi boldogság is csak olyan, mint a mezők és erdők színe: távulról mind zöldnek látszanak, de közelről nézve a legdusabb növényzet között is elég kopár földrész és terméketlen talaj van. A családi életnek is megvannak nemcsak örömei, de fájdalmai és keserőségei is. Ki biztosíthatna arról, hogy nektek ezekből semmi se fog jutni? Lehet, hogy Isten fényes szerencsét ad s ekkor irigyeitek támadnak. Lehet, hogy a balsors hibáitokon kívül látogat meg s akkor a szánakozók őszinteség nélküli részvéte ostromoland. Házatokban állandó lesz a megelegedés, ti vidámok, s ezt az emberek gonoszra magyarázzák; vagy tán a haza köznyomorával családi békességtek is fenyegetve lesz s ez kárörömeire indítandja rossz akaróitokat. Eljő, a ki konkolyt hint közétek és megmérgezi örömeitek poharát, vagy betegség zavarja meg nyugalmatokat s nem is sejtett veszteségek érnek. Mindezekre útasításokat adni, ha akarnék sem tudnék; mert valaminth ugyanazon betegséget sem lehet mindenütt ugyanazon gyógyszerrel orvosolni s az

adagot mindenesetre alkalmazni kell a beteg természetéhez és a betegség fokozatához: úgy a házas életben s a házasfelek közt felmerülhető kedvetlenségek ellen sem lehet általános szabályokat adni; sőt nem lehetetlen, hogy a mit az egyik ember a maga helyzetében sikerrel használhat a házi béke fenntartására, az a másikra nézve éppen a viszály élesztésére, haragra és elkeseredésre szolgál s a mit az egyik fél használni, a másik nyugodtan alkalmazhatja. E tekintetben tehát előbb ki kellene ismerni azt, a kinek tanácsot akarunk adni, különben úgy járhatnánk, mint az a kertész, ki nem ügyelve virágai különös tulajdonságaira, bő vízzel öntözné azokat is, melyek csak szárazban nyílnak szépen, vagy szárazban tartaná az olyanokat, melyek sok vizet kívánnak. Engedjétek el hát nekem is a bővebb tanácsadást; elégedjétek meg avval a baráti megjegyzéssel, sőt ezt kérlek, tartsátok is meg állandóan, hogy a halandónak első és legfőbb erénye az önállás és önbizalom. Abban, a mire szabadon határoztuk el magunkat, rendületlenül megmaradni s az élet bajait leküzdeni tudva, céljaink és indokaink tisztasága érzetében s egy-két hiv barát birtokában, az emberek boszuját ellenünk ki nem hiva, a balsorsot haragra soha sem ingerelve, kötelességünk az életben bátran előre haladni.

Haladjatok hát ti is bátran előre: legyen hajótok az élet tengerén a szeretet, árbocza a bizalom, legyenek vitorlái a munkásság, takarékoság és egyetértés, zászlója a remény, horgonya az Istenben való hit és jó cselekedetekben nyilvánuló vallásosság, kormányja a mindent megfontoló ész.

Azonban mielőtt elbocsátnálak stb.

(Kikérdezés, eskü és ima, mint fennebb.)

VI.

Betegség által hátráltatott esküvőn.

Mikor búban tölteek napjaink, te örködtél felettünk vigasztalás Istene! Most vidámságra változott életünk. Ez is a te műved, legyen tied szivünk hálája is, jó Atyánk! Jövel hozzánk, légy mellettünk, szent Fiad nevében kérünk. Amen.

Kedves Atyámfiai! Keresztény jegyesek! Ha valaki, ti bizonyára elmondhatjátok az apostollal: *«A reménység meg nem szé-*

gyenit.» Két évi mátkaság után végre ütött a boldogság órája, mely megszenteli szívetek kitartó szeretetfrigyét s titeket a házasság ünnepélyes megkötése által öröme és búra örökre egyesít. Oh vajjon melyikből jut több és melyikből jut kevesebb osztályrészül? Ha szabad magunkat avval biztatni, hogy a boru után derü következik s a zivatart fényes nap váltja fel: úgy a ti egybekeléstek a legszebb reményekre jogosíthat, a mennyiben eddig csakugyan elég borult volt szerelmetek ege s több zivatar, mint napfény vonult el boldogságtok felett. Nem czélom elősorolni azokat az aggodalmakat, melyek mátkaságtok alatt annyiszor megzavarták örömeiteket, annyival inkább, mert tudom, hogy e visszaemlékezés által a legfájóbb hurt érinteném kebletekben; de azt hiszem, hogy másfelől a visszaemlékezés növelni fogja a pillanat örömét, a mennyiben általa a jövőhöz való bizalom alapot és szilárdságot nyer. Nekem legalább úgy tetszik, hogy minél nagyobbak és számosabbak voltak az aggodalmak, melyek czélotok elérésében eddig nyugtalanítottak, de a melyeken immár szerencsésen túl vagytok: annál méltóbb okotok van bizalommal tekinteni a jövő elébe, mely előttetek áll és a melyet ugyanazon isteni kéz intézend, melynek eddigi sorsotokat is köszönhetitek. Legyen hát a mult keserü emléke édes biztatás a jövőre; legyen minden könyecsepp, mely értetek hullott, egy-egy könnyörgés azon boldogságért, melyet tiszta szívből kívánunk nektek. Az a jó Isten, a ki atyailag örködött felettetek eddig és mondhatni csodát tett veletek, örködjék ezután is s tegye áldottá szövetségteket, melyet felhivástokra, az ő nevében én kötök meg. Mielőtt azonban ezt tenném, néhány gondolatot közlök veletek, melyekre ez örvendetes ünnepély nyujt alkalmat.

Napjainkban egyike a legjelentékenyebb kérdéseknek, hogy a házasságkötés az egyház vagy állam jogkörébe tartozik-e? Távol legyen tőlem e kérdés elvi vitatása, de annyit bátran kimondok, hogy szeretet nélkül sem a polgári szerződvény, sem az egyházi eskü össze nem tartja a házasfeleket. Ugyanazért első és főgondotok legyen nektek is, fiatal jegyesek! megőrizni hiven és igazán az egymás iránti szeretetet, mely most kebleteket eltölti. Erre int a szent könyv: *«Ti férfiak, szeressétek feleségeiteket»* és ismét: *«Az ifju asszonyokat tanítsátok bölcsességre, hogy az ő férjeiket szeressék.»* Igen, mert ha valahol, úgy bizonyára a házas életben belső értékkel bír az az állítás, hogy nem a tudomány, de a szeretet mivel

csudákat. A férfi becsülése neje és a nő szeretete férje iránt a legszébb harmonia, mi e világon lehet. Akarjátok-e, kedves mátkapár! házatokban a jó harmoniát fenntartani? szeressétek egymást.

Ne gondoljátok azonban, hogy a midőn én a szeretetről beszélek, csakis azt az érzést értem, mely a ti sziveiteket most egymáshoz köti. Oh nem; mert ezt így, költői színezetében állandósítani, nincs az ember hatalmában, s valamint más érzéseink, úgy ez is idővel mind prózaibbá válik; de az életre nézve nem veszíti el értékét, éppen ellenkezőleg mint a nap, mely ha délben veszt is színe azon pompájából, melylyel reggel birt, egyszersmind melegebb és termékenyítőbb lesz: úgy a szeretet is, ha lekopik róla a költőiség, megmarad a való, s mint ilyen, annál inkább boldogítandó.

És ezt azért hozám fel, fiatal jegyesek! mert a házas életben nemcsak akkor találkozunk egymással, mikor rá vagyunk készülve, hogy egymásnak szépeket mondjunk. Együtt kell lennünk akkor is, mikor gyötrő gond és súlyos kötelességek terhe nyom, mikor sem kedvünk, sem időnk nincs egymásnak szívdobogását hallgatni; és a ki ebből mindjárt szeretetlenségre következtet, annak jobb lesz nem próbálni meg a házas életet, melyben, ha én nem mondanám is, tudatná vele majd a tapasztalat, hogy az embernek tünni is kell tudni és pedig sokat és gyakorta. S ez lenne már a második, a mit figyelmétekbe ajánlok.

Igen, a házas életben a türelem épp oly fontos erény, mint a szeretet. Minden kellemetlenségért elkeseredni, minden kis bajtól megijedni, minden rossz perczért egymásnak szemrehányást tenni, nem hogy könnyebbséget eszközölne, de a bajt még inkább növeli. Vannak ugyan, kik azt állítják, hogy a házasfelek közt egy kis duzzogás, egy kis «*haragszom*»-féle magaviselet csak fokozza az egymás iránti érdekeltséget; meglehet, de én azért arra kérlek, hogy a mig lehet, kerüljétek ki az érdekgerjesztésnek ezt a módját, mert akárki mit mond, de valamint minden eső után marad a levegőben egy kis hidegség: úgy a házasfelek között történt szóváltásból is rendszeren egy kis idegenség származik; a mi ha egyéb roszt nem idézne is elő, már az elég rossz, hogy a második összezördülésnek útját egyengeti s így végre ebbe is épp úgy bele szokik az ember, mint a szerelmi vallomásokba. Óvakodjatok hát, ifju jegyesek! hibáitokat kölcsönösen mérlegelni s egymástól eltávozva, csak azt keresni: melyiknek van igaza? de inkább megemlékezve ama bölcs

mondásra: «*Jobb a hosszútűrő az erősnél*», ha kell, inkább türetek egymásnak, türetek és pedig kölcsönösen, mert ma az egyik, holnap a másik hibázhat. Felséges egyszerűséggel fejezte ki Jézus azt, midőn a bűnös szerelemmel vádolt nőt védelmébe fogadván, így szólott kárhoztatóihoz: «*A ki nem hibás, vessen követ fejére*».

E szerint már a szeretet és türelem lennének legbiztosabb védei a ti boldogságtoknak, melyhez ha a reményt, más szóval a hitet és Istenben való bizodalmat hozzáadjátok, mindennel birtok, a mi szövetségteket állandóvá teheti.

Oh Atyámfiak! a remény, hit és Istenben való bizalom erejét senki sem érezheti inkább, mint ti. Midőn az emberek már elvesztették reményöket, hogy ti valaha egymáséi lesztek, ti ekkor is reméltetek s im reményetek meg nem szégyenült. Különösen rólad, mennyasszony Atyámfia! rólad elmondható, hogy a te hited tartott meg. E hit kíséren ezután is lépteiden s meglátod, hogy boldog leszel. Ki tudja, hányszor borul el ezután is felettetek az ég? hányszor jut életsajkátok vészes örvénybe és szirtek közé? Reméljete, Isten nem hagy el. Támaszkodjatok erős bizalommal ahoz, ki felette áll a sorsnak s ne féljete, nem jöhet oly csapás rátok, mely elsodorjon és kétségbe ejtsen; mert ha Isten mivelünk, kicsoda lehet ellenünk?!

(*Kikérdezés, eskü és ima a körülmények szerint mint fennebb.*)

VII.

Oly hajadon esküvőjén, kinek atyja nem rég halt el.

«*Én vagyok az élet és feltámadás, a ki én bennem hisz, ha meghal is él*». A halál bús éje élethajnalt készül deríteni a boldog párra, oh Isten! melyre e pillanatban áldásodért mi imádkozunk. Eloszlattad a bánat fellegeit a menyasszony szive egeről; derítsd rá napod örök sugárvilágát, Atyja halála által esett szivsebeit gyógyítsd meg a férj szeretet-balzsamával. Pótold ki neki veszteségét s tedd az ő igaz szerelmében teljes boldoggá választott hitvesét. Amen.

Mint a sötét felhők megül előtörő napnak ragyogása: úgy tűnik fel előttem, Keresztény Gyülekezet! e mennyegzői ünnepély itt e gyászoló család közepette. A sok búbanat és keserűség után

végre egy boldogabb pillanat; a nagy, a kipótolhatlan veszteségek után egy enyhítő, egy bátorító, egy vigasztaló remény-sugár. Csak a mosoly hiányzik, csak a vidám arcokat keresem hasztalan. Mintha valamely súlyos teher nehezednék a szivekre, mely nem hagyja azokat szabadon dobogni! Mintha egy láthatlan titkos kéz tartaná fogva a lelkeket, hogy azok szárnyra ne kelhessenek, a magasba föl ne repülhessenek. Örömünk van és mégis fáj szívünk, boldogságot érzünk és mégis könnyezünk; nászünnepet ülünk és mégis a temetőre gondolunk, a sirhantok felé szállnak folyvást mély sóhajaink.

Ime, Keresztény Atyámfiái! ez itt a helyzet: egy fekete ráma, egy gyászkeret a legszebb, a legragyogóbb kép körül. Nem én készítettem, nem én festettem: a sors műve, az élet maga adta. Én csak azt tehetem hozzá, hogy nem a legelső s bizonyára nem is a legutolsó. Ily helyzetben volt már a hajdankor szent bölcse, midőn így szólott: *«Az embernek nevetés közben is fáj szive!»* Ily helyzetben lesznek az emberek váltig, míg e vándor csillag, a föld most a nap felé fordítja ábrázatát, majd ismét elfordul tőle. Igen, az életben mint a természetben a fény és árny, a világosság, és sötétség, a jó és rossz, az öröm és bánat ölelkezve járnak. S bár itt kevesen vagyunk, alig 10-en, 20-an az emberek sok millióiból, melyik az közülünk, ki elmondhatja, hogy nincsenek fájó emlékei, melyik az a szerencsés, a kinek derült egére soha fellegek nem tornyosultak, a ki ne lett volna kénytelen tapasztalni, hogy az élet útja nemcsak virágos mezőkön, madár dal és a sphérák zengése közt vezet a föld vándorát, hanem igen sokszor jut szirtekhez és meredélyekhez, hol lábaink vérzenek, küzdelmeinkhez a reménytelenség szegődik útitársul? Oh bizony mindnyájunknak van alkalma tapasztalni, hogy gyakran a legnagyobb boldogság közepette, midőn nem is sejtenők, elborul felettünk az ég, a villám lesújt, örömvirágink elhervadnak s önkénytelenül ajkainkra jönnek a megkeseredett próféta szavai: *«Nem szeretem ezeket.»*

És ha már ilyen az élet, a könny és mosoly, az öröm és bánat, ily sajátságos vegyülete az a kis csepp, mi az idő végetlen nagy folyamából nekünk is osztályrészül jut, mi természetesebb, kedves mátkapár! mint az, hogy ti sem fogtok kivételt képezni, nektek is lesznek jó és rossz napjaitok, öröm és bánat egymást váltják fel életetekben is.

Ugy van Atyámfiai! Lesz örömötek, a minőt eddig soha nem éreztetek; mert a házas életben, mint a tengerben a föld különböző tájairól egyesülő folyamok, egyesítve vannak mindazok a források, melyekből e földön öröm származhatik. Én csak egynehányat említek meg. Napjainkban 100 ember közül legalább 99 a gazdagságot véli a valódi öröm forrásának. Ám legyen, de kérdelem: van-e gazdagság a világon, mely felérne avagy csak meg is közelítene egy nemes szívet, mely érettünk dobog, melynek minden lüktetése egy-egy imádság érettünk? Mások a címeket hájhaszszák, a rangért áhitoznak s egy-egy érdemkeresztet tartnak legfőbb vágyuk célpontjának. Nem tagadom, hogy mindezeknek megvan becse és értéke; de vajmi parányi az, összehasonlítva egy jó férj és feleség címével, egy derék gazda és gazdasszony rangjával, egy gondos édes apa és szerető édes anya érdemével. A hirnév is sokakat boldogít, s valóban nem ok nélkül mondá a bölcs predikátor: *«Jobb a jó hír a drága kenetnél»*; de vajjon hol lehet az embernek jobb hirnevet szerezni, mint a házasságban tiszta és becsületes, munkás és erényes élet által? Mindezek előtt kell vala említenem a barátságot, mely kétségen kívül egyike a legnemesebb örömforrásoknak; de lehet-e két ember között tisztább barátságot gondolni, mint a minő a házastársaké, kiknek szívében nincs oly külön érdek, a mi olykor a legjobb barátokat is elválasztja egymástól. Ha tudomány után sovárogsz lelked: a házas életben mindig tanulhatsz valamit, s bizonyára eszednek sehol sem veheted több hasznát, mint egy ház bölcs kormányzásánál. Ha jó szíved van s a nemes cselekedetekben gyönyörködsz: a házas életben oly nagy mezeje van jobb érzelmeid kifejtésének, a nemes élet gyakorlásának, a minőt egyebütt nem találsz. Szóval: a házas életben egyesítve vannak az öröm és boldogság minden forrásai. Ezért mondám, kedves mátkapár! hogy nektek is lesz örömetek: egymás birhatásának, egymás szeretetének, egymás boldogításának szent és magasztos öröme. S én lelkemből kívánom, hogy ti ezeket mind feltaláljátok és hosszason s üdvittason élvezzétek.

De lesz fájdalmatok is. Lám, e pillanatban is sötét fátyolt borít lelketek derüjére legközelebbbről az áldott édes atya elvesztésének fájdalma emléke, a ti boldogságtokért imádkozó anya özvegyi mély és igaz bánata. S oh ki tudná megmondani, mi van még felírva jövőtök titkos könyvében arra a lapra, melyet majd

ismét könnyes szemekkel kell leolvosnatok! Lehet, hogy legszebb reményeitek éppen a megvalósulás pillanatában hiúsulnak meg, mint szalmaszálon a szappanbuborék. Lehet, hogy fáradságtoknak és küzdelmeiteknek nem vehetitek méltó jutalmát és sirva arattok ott, hol örömmel vetettetek. Lehet, hogy családi veszteségek érnek, lehet, hogy legjobb embereitek elhagynak s kik egykor dicsérettel halmoztak el, rágalmazni fognak. Nagyravágyóknak neveznek azért, mert magasabb célokért küzdetek, mint a test és hus emberei; fukaroknak, mert takarékosan éltek s pazaraknak azért, mert megnyitjátok erszényeteket a szegényeknek, segílyt nyújtatok az elesettnek s áldoztok a közügyekre. Lehet, hogy betegség támad meg s elhervadnak arczáitok rózsái vagy szeretteitek ápolására hiv a kötelesség s virasztva töltitek el az éjjeket.... De minek folytassam tovább az élet e sötét vonásait, melyek nyilván mutatják, hogy örömeitek mellett lesznek fájdalmaitok is; sőt én eltakarva, elfeledem ezeket s szivből kívánom, hogy számuk kevesebb legyen, mint amazokéi.

Ismervén már sorsotokat, mely a házas életben rátok várakozik: engedjétek meg, hogy megmondjam azt is, miként kell azt elhordoznotok. A szerencsével fel ne fuvalkodjatok s a szerencsétlenségben ne csüggedjétek: mindkét esetben pedig bizzatok egymásban és szeressétek egymást. Barátaitokat becsüljétek meg, ellenségeiteket igyekezzetek jóakaróitokká tenni; de egyikért se mondjatok le az erény és igazság szeretetéről. A virágokat, melyek éltetek útain nyilnak, szedjétek le, a töviseket kerüljétek; de ne felejtkezzetek meg arról, hogy a legszebb virág az egymással való megelégedés, a legártalmasabb tövis az egymás ellen való zúgolódás és békétlenség. Ha jó napokat értek s boldogok lesztek: osszátok meg örömet azokkal, kik titeket szeretnek, különösen ne felejtkezzetek meg a szerető édes anyáról, kinek minden öröme és boldogsága most egyedül bennetek öszpontosul; ha a sors ellenetek támad s ürmöt vegyit örömetek poharába, legyetek erősek a hitben és reményben; gondoljátok meg, hogy a hol legnagyobb a szükség, ott van legközelebb az isteni segítség. Ebben bizzatok hát mindketten, más szóval: legyetek vallásosak. Meg lehettek győződve arról, hogy míg a hitnek egy kis szikrája él a kebelben, addig nincs oly helyzet, nincs oly állapot, a melyben az ember magát teljesen elhagyatva, boldogtalannak érezné. Mint a költő mondja:

«Ki vesztett sokat, mindent, mi drága itt :
Hitét, ha őrzi, őrzi őt a hit.»

[*Tompa Mihály*].

A vallásosság az, a mi örömünket megszenteli, fájdalmainkat elhordozni segít, erőt ad a munkára, letörli homlokunk veritékét, szemeink könnyét elszáritja s a legnagyobb küzdelmek között is fenntartja amaz élő reménységet, mely az irás szavai szerint: *meg nem szégyenít*.

És most nincs egyéb hátra, mint az, hogy ünnepélyesen felhivjalak azon eskü letételére, mely házassági frigyetekeket megpecsételi:

(*Kikérdezés, eskü és ima mint fennebb.*)

VIII.

Özvegyek esketésekor.

Isten, kit az egeknek egei be nem foghatnak s mi mégis szivünkben hordozunk! Dicső Valóság, kit halandó szem nem láthat, de mi e hajlékban megtalálunk! Hozzád könyörgünk, téged hívunk segítségül ez órában, midőn érvényesülni látjuk ama szentirási mondat igazságát: «*Nem jó az embernek egyedül lenni!*» Oh adjad, hogy a *te áldásoddal áldassék meg a te szolgálid háza mindörökké. Amen.*

«*Fordítottad az én siralmimat örömmre, levetted az én gyászruhámot és beövedzettél engem örömmel.*» E valódi költői zamatu szavakban ad érzelmeinek kifejezést a Zsoltáriró király az ő háza felszenteltetése alkalmával, s nekem ugy tetszik, hogy van valami találó az Isten dicsőítésére szánt eme hymnuszban a ti jelen helyzetetekre, házassági szövetségre lépendő kedves Atyámfiai! Nem azt az örömet értem én, mely a szerelem első mámorától boldog sziveken uralkodik, midőn a menyegzői vidám nap aranyszárnyu lebbenéssel érkezett: a ti örömetek olyan, mint a tenger fenekén levő azon kincshalom, mely jelzi, hogy azon a helyen hajó sülyedt el; olyan, melyről a költő azt mondja: hogy *könyeket facsar ki a szemből*.

Igen, ti özvegyek valátok s lehetetlen, hogy ennek szomorú emléke életpályátok e szép pontján is némi fájdalmat ne okozzon,